

100. URODZINY
KAROLA WOJTYŁY

Człowiek, kultura, dialog, rozwój integralny, pamięć i tożsamość

Pomocnik z nauczania Jana Pawła II

Oto jest wasze powołanie: macie czynić (...) miejsce, w którym człowiek znajduje wizję przyszłości, mądrość, bodziec do kompetentnej służby społeczeństwu (Jan Paweł II, 10.09.2000)

Centrum Myśli Jana Pawła II, jako instytucja kultury m.st. Warszawy, podejmuje szerokie spektrum tematów obecnych w życiu i nauczaniu Jana Pawła II, ale i aktualnie istotnych w przestrzeni publicznej. W 100-lecie urodzin Karola Wojtyły nasz program kształtuje pięć kluczowych zagadnień. Nawiązują one do działalności i intelektualnego dorobku papieża. Do każdego z nich dołączamy cytaty – świadectwa osób, dla których nauczanie Wojtyły było szczególnie bliskie oraz prezentujemy przykładowe wydarzenia tematycznie z nimi związane. Jednocześnie, zgodnie z hasłem obchodów rocznicowych „Uczyń z życia arcydzieło”, będącego parafrazą jednego z fragmentów *Listu do artystów* z 1999 roku, staramy się pokazać papieża jako wielowymiarową postać, która całym swoim życiem realizowała to przesłanie. We wszystkich naszych działaniach staramy się inspirować innych do obrania podobnie ambitnej życiowej drogi.

Mamy nadzieję, że nasz pomocnik stanie się pretekstem do rozmów, wywiadów, do pogłębienia myśli Jana Pawła II oraz osadzania jej we współczesnej rzeczywistości.

TEMAT I

Uczyń z życia arcydzieło – sztuka i kultura, która prowadzi do odkrywania sensu człowieczeństwa

Punktem wyjścia w naszym myśleniu o kulturze i sztuce jest *List do artystów* Jana Pawła II. Powołaniem ludzi kultury jest ujawnianie przez różne artystyczne wrażliwości i talenty prawdy o człowieku i sensie jego życia, zaś zadaniem odbiorcy kultury jest podjąć wysiłek, aby ten zamysł twórczy odczytać. Niezwykle więc istotna jest więź twórcy i odbiorcy dzieła. Obcuując z dziełami sztuki ludzkość może poznać swoją drogę i przeznaczenie. W „Liście do artystów” papież wzywa do nowego odkrycia głębokiego wymiaru duchowego sztuki oraz odbudowania relacji między artystami i religią.

Kierując się tymi wskazaniem, chcemy poprzez działania artystyczne tworzyć przestrzeń spotkania ludzi kultury i sztuki. Jako instytucja kultury m.st. Warszawy organizujemy festiwale, w tym dwa największe, takie jak „**Nowe Epifanie**” czy „**Muzyka Wiary – Muzyka Pokoju**”, koncerty, wystawy – np. „**Karol Wojtyła. Narodziny**” z okazji 100. rocznicy urodzin papieża, pokazy filmowe i happeningi, które pozwalają nam stawiać istotne pytania i przyglądać się relacjom wiary i sztuki. Z okazji 100. rocznicy

urodzin papieża Chór Centrum Myśli Jana Pawła II przygotował prawykonanie utworu Paula Mealora. Ten międzynarodowej sławy kompozytor skomponował to dzieło do słów Jana Pawła II o pokoju.

Świadectwo

1. *[...] jest taki moment, który gdzieś niezwykle silnie podzielał na mnie, moment ostatniego wystąpienia publicznego Ojca Świętego Karola Wojtyły, kiedy już nie mógł wydobyć z siebie głosu, ten jego niezwykle gest i to cierpienie... To cierpienie, ale nie cierpienie, właściwie taki żal, ból, że nie jest już w stanie z nami się komunikować słowem, a jednocześnie niezwykle skomunikował się w sposób nieprawdopodobny. I to też była jakaś lekcja, że do końca można – i nie zawsze poprzez słowa – porozumiewać się i coś mocnego powiedzieć* – **Krzysztof Kolberger**
2. *[...] nasz sposób myślenia, traktowania siebie w życiu może spowodować, że będziemy lepsi, że będziemy dążyli do ideałów, że będziemy dawali z siebie coś innym, że nasze to krótkie, nawet jeżeli trwa ono te osiemdziesiąt parę lat – jak w wypadku Jana Pawła II – życie, ale krótkie jednak, że [...] nie stanie się w takim myśleniu krótkim wędrowaniem bez sensu. Tak jak Jan Paweł II powiedział: „To przemijanie ma sens i to, co we mnie niezniszczalne, będzie trwało* – **Krzysztof Kolberger**
3. *Bardzo bliskie jest mi zdanie, w którym powiedział: "Nie wszyscy są powołani, aby być artystami w ścisłym sensie tego słowa. Jednak według Księgi Rodzaju, zadaniem każdego człowieka jest być twórcą własnego życia: człowiek ma uczynić z niego arcydzieło sztuki". Odnosi się do słów Platona, że „Potęga dobra schroniła się w naturze piękna”* – **Maja Komorowska**

Wydarzenie

Publikacja „Listu do Artystów”, którego adresatami byli wszyscy, „[...] którzy z pasją i poświęceniem poszukują nowych „epifanii” piękna, aby podarować je światu w twórczości artystycznej”. 4 kwietnia 1999 roku.

Papież pisał .in...: *[...] Sztuka bowiem, jeżeli jest autentyczna, choć niekoniecznie wyraża się w formach typowo religijnych, zachowuje więź wewnętrznego pokrewieństwa ze światem wiary, tak że nawet w sytuacji głębokiego rozłamu między kulturą a Kościołem właśnie sztuka pozostaje swego rodzaju pomostem prowadzącym do doświadczenia religijnego. Jako poszukiwanie prawdy, owoc wyobraźni wykraczającej poza codzienność, sztuka jest ze swej natury swoistym wezwaniem do otwarcia się na Tajemnicę. Nawet wówczas, gdy artysta zanurza się w najmroczniejszych otchłaniach duszy lub opisuje najbardziej wstrząsające przejawy zła, staje się w pewien sposób wyrazicielem powszechnego oczekiwania na odkupienie.*

TEMAT II

Rozwój integralny – wielopoziomowe programy pracy z myślą Karola Wojtyły

Zgodnie z koncepcją Jana Pawła II rozwój integralny rozumiemy jako proces dorastania do osiągnięcia spójności myśli, słowa i czynu przez wszechstronny rozwój człowieka.

W Centrum Myśli Jana Pawła II studiuje teksty Wojtyły, wspólnie je omawiamy, interpretujemy i odnosimy do aktualnej sytuacji społecznej. Uczestnicy naszych projektów tworzą w ten sposób nowe aktywności kulturowe, potrafią z sobą partnersko i skutecznie współdziałać, a przede wszystkim rozwijają indywidualność i uczą się kierować własnym myśleniem i działaniem. Naukę przez zabawę inicjują co roku uczniowie szkół i studenci zgromadzeni wokół CMJP2. W roku jubileuszu, zainspirowani życiem Karola Wojtyły, zapraszamy do udziału w Grze o Wolność, w tym roku w wydaniu online. Ponadto organizujemy i wspieramy kilka konkursów wiedzy o Jubileacie.

Świadectwo

1. [Słowa Jana Pawła II podczas wizyty w Yad Vashem] *„W tym miejscu pamięci umysł, serce i dusza odczuwają wielką potrzebę ciszy. Ciszy, która pozwala pamiętać. Ciszy, w której można podjąć próbę nadania sensu powracającej fali wspomnień. Ciszy, bo nie ma słów mocnych, aby wyrazić ból z powodu straszliwej tragedii Szoah”*. Menahem Milson po tym wystąpieniu powiedział o papieżu: *„To uosobienie mądrości, człowieczeństwa, integralności moralnej”* – **George Weigel** (*Lekcje nadziei*, Kraków 2019, s. 336)
2. *Pierwszą cechą, którą wszyscy podkreślali, była [...] „nieustanna otwartość” Karola Wojtyły. [...] Wujek [...] był człowiekiem, który «do mistrzostwa posiadał sztukę słuchania». Te dwie często wspominane charakterystyki łączyły się w trzeciej: Wujek zawsze kładł nacisk na etyczną odpowiedzialność każdej jednostki. Dyskutowali z nim o wszystkim, on jednak nigdy nikomu nie narzucał swoich poglądów. Nawet w rozmowie o sprawach duchowych niezmiennie powtarzał: „To ty musisz zdecydować”* – **George Weigel** (*Lekcje nadziei*, Kraków 2019, s. 223)

Wydarzenie

Jan Paweł II i młodzież (Rzym, 11–15 kwietnia 1984)

Jan Paweł II od początku swojego pontyfikatu bardzo często zwracał się do młodzieży, w której pokładał ogromne nadzieje. Z jego inicjatywy doszło do spotkań młodych z całego świata podczas Światowych Dni Młodzieży, poczynawszy od 1984 roku. Na początku swojego pontyfikatu, w 1982 roku, w Gabonie, zwrócił się do młodych tymi słowami: „Młodzi, których spotykałem, dali mi pewność, że dzięki nim świat nasz ma przyszłość”.

TEMAT III

Dialog – proces zmiany siebie i świata, który prowadzi do pokoju

W trakcie pontyfikatu Jan Paweł II podejmował wielokrotnie tematy międzyreligijne, międzykulturowe i ekumeniczne. Powtarzał, że praca na rzecz dialogu prowadzi do utrwalania pokoju, pojednania i zrozumienia. Ponieważ sam jako osoba był w tym wiarygodny, jego działalność jako głowy Kościoła pomogła mu promować tę ideę na całym świecie. Dialogiczna postawa realizuje się poprzez autentyczne słuchanie, brak obaw w wyrażaniu własnego zdania, rozważne podejmowanie decyzji, które bierze pod uwagę różne aspekty sytuacji, oraz niezwykle głęboka pokora i gotowość do nieustannej pracy nad sobą w zasluchaniu nad problemami drugiego człowieka.

Zgodnie z tym duchem w Centrum inicjujemy debatę publiczną o roli dialogu rozumianego jako narzędzie rozwoju społecznego. Angażujemy się w tworzenie przestrzeni szczerzej rozmowy ludzi prezentujących różne poglądy i rozwijamy umiejętność dialogu u osób, które są gotowe do podjęcia tej misji.

Świadectwo

1. *Charakterystyczna dla Jana Pawła II metoda walki ze złem i przeprowadzania zmian historycznych, w której na pierwszym miejscu stawia się kulturę, wyrosła właśnie z kulturalnego oporu podczas okupacji oraz że Kotlarczykowy teatr «żywego słowa» odzwierciedlał chrześcijański pogląd, według którego historią kieruje Słowo Wcielone – George Weigel (Lekcje nadziei, Kraków 2019, s. 299)*
2. *[I pielgrzymka do Ojczyzny, 1979] To był jednak nieustanny dialog, to było doskonałe rozumienie siebie i ludzi po pierwsze odbierali wolne słowo, bo tak odbierali słowo Ojca Świętego, a z drugiej strony mieli też świadomość, że było to mówienie również za nas, nie tylko do nas, ale i za nas – o. Stanisław Tasiemski OP*

Wydarzenie

Dążenie do zjednoczenia obu „płuc” Kościoła katolickiego (Kościoła wschodniego oraz Kościoła zachodniego).

W Liście na 400. rocznicę unii brzeskiej Jan Paweł II pisał:

Niech przeto niektórzy nie sądzą, że istnienie wschodnich Kościołów katolickich jest przeszkodą na drodze ekumenizmu. Mogą one bowiem wnieść swój twórczy wkład w dzieło dialogu między Rzymem a Moskwą. W tym ukraińskim kontekście najlepiej się chyba sprawdza teza dobrego papieża Jana XXIII, iż znacznie silniejsze jest to, co nas łączy, niż to, co nas dzieli.

TEMAT IV

Kultura pamięci – pamięć i tożsamość jako fundamenty

Człowiek posiada zdolność refleksji nad własną historią. Aby mógł przeobrażać świat widzialny, musi poznać własną tożsamość opartą na pamięci o przeszłości, osadzeniu w teraźniejszości oraz planowaniu przyszłości. Zdaniem Jana Pawła II musimy uczynić wszystko, co możliwe, aby przekształcić pamięć o krzywdach przeszłości w zdecydowaną wolę budowania nowej rzeczywistości.

W tym kontekście celem Centrum jest zachowanie i udostępnienie szeroko rozumianej spuścizny po Janie Pawle II. Zależy nam na upamiętnieniu, które nie jest celem samym w sobie, lecz swoją formą

i istotą promieniuje na wzorce i praktyki życia społecznego, kulturalnego i naukowego. Skupiając w jednym miejscu ekspertów wielu dyscyplin naukowych: filozofii, politologii, socjologii, prawa, teologii, historii, a także nauk ścisłych, analizujemy przejawy życia społecznego z perspektywy dziedzictwa papieża. Naszym najważniejszym wydarzeniem w związku ze 100-leciem urodzin Karola Wojtyły jest inauguracja portalu JP2online – innowacyjnej wyszukiwarki i katalogu materiałów wyprodukowanych przez: media publiczne, instytucje państwowe, organizacje papieskie oraz archiwaliów stanowiących własność osób prywatnych. Dostępne będą na nim także teksty papieskie (dokumenty, homilie, przemówienia) oraz artykuły na temat życia i nauczania Jana Pawła II.

Świadectwo

1. [...] po moim jakby zetknięciu się z chorobą nowotworową i z taką bliskością, z obcowaniem bliskim śmierci czy ze śmiercią raczej, słowa z Tryptyku rzymskiego [...]: „To, co we mnie niezniszczalne, trwa”. I to jest jakby też przykład, że to, co w życiu stworzymy, to, co z siebie damy, to to ma szansę zostać i być gdzieś tam niezniszczalne, czy w pamięci, czy jak w wypadku nas aktorów w nagraniach, w filmach, w teatralnych przedstawieniach teatru telewizji, [...]. I oczywiście pytanie można sobie zadać – co jest w nas niezniszczalne? Jest coś takiego, co zostaje po człowieku i mam nadzieję, że w proporcjach oczywiście innych, jeśli chodzi o Papieża, innych, jeśli chodzi o mnie, innych może jeszcze, jeżeli byśmy o innych ludziach myśleli, ale każdy gdzieś tam swoją cząstkę na tej ziemi zostawia – **Krzysztof Kolberger**

Wydarzenie

Jan Paweł II o pamięci i tożsamości kulturowej ludzkości w kontekście historii Polski i własnych doświadczeń uczestnictwa w wojnie (Siedziba UNESCO, Paryż, 2 czerwca 1980)

Jestem synem narodu, który przetrwał najstraszliwsze doświadczenia dziejów, którego wielokrotnie sąsiedzi skazywali na śmierć – a on pozostał przy życiu i pozostał sobą. Zachował własną tożsamość i zachował pośród rozbiorów i okupacji własną suwerenność jako naród – nie biorąc za podstawę przetrwania jakichkolwiek innych środków fizycznej potęgi jak tylko własna kultura, która się okazała w tym przypadku potęgą większą od tamtych potęg.

TEMAT V

Personalizm – człowiek w centrum uwagi

Personalizm rozważa dobro osoby i jej rozwój. Uznaje, że człowiek stoi w centrum wszelkiej refleksji, a jego prawa są uprzednie wobec wszelkiego ustawodawstwa stanowionego. Specyfiką personalizmu Wojtyły jest uznanie, że szczególną właściwość osoby stanowi jej społeczna natura i działanie wspólnie z innymi.

Im wnikliwiej człowiek poznaje świat, tym pełniej też podporządkowuje go sobie, wykorzystując coraz to nowe jego zasoby i bogactwa. Coś podobnego można powiedzieć i o samopoznaniu: im wnikliwiej człowiek poznaje siebie, swoje możliwości, uzdolnienia, talenty, tym więcej może z siebie wydobyć, tym bardziej może tworzyć, korzystając z tego tworzywa, jakie się w nim samym zawiera (K. Wojtyła, Personalizm tomistyczny).

Zgodnie z tymi wskazaniem nasze projekty podejmują tematy związane z miejscem człowieka w świecie i z jego prawami. Na jesień tego roku przygotowujemy m.in. dwie publikacje *Jan Paweł II – miara wielkości człowieka* oraz *Listy na czas przełomu*. Ta druga pozycja zawiera korespondencję między kardynałem Stefanem Wyszyńskim i papieżem Janem Pawłem II z lat 1978–1981.

Świadectwo

1. Jego spotkanie z trędowatymi. Tam było nas, bodaj, ośmioro dziennikarzy [...] ten Papież, już wtedy chory, bardzo zmęczony tą wizytą, bo ta wizyta była dla niego nie tylko trudna pod względem politycznym, ale także bardzo męcząca pod względem fizycznym. Po całym dniu ciężkiej pracy przyjeżdża do tych trędowatych, którzy sprawiają niesamowite wrażenie. Były tam dzieci od urodzenia ślepe z powodu trądu, ludzie z jakimiś ubytkami na twarzy, bez nosów, z jakimiś okropnymi naroślami. I ten Papież taki zmęczony, dotknięty już chorobą Parkinsona, która dawała o sobie wtedy znać i wygłaszający do nich przemówienie i mówiący tak: „Ja jestem jednym z was”. I to było jakieś szczególnie, szczególnie dla mnie prawdziwe, kiedy On mówił właśnie o tym ich cierpieniu, ale także o swoim: „ja jestem jednym z was, dzielę wasze cierpienie” – **Jacek Moskwa**

Wydarzenie

Jan Paweł II, jeszcze jako Karol Wojtyła wiele czasu i myśli poświęcał człowiekowi oraz poszukiwaniu ludzkiej tożsamości.

W książce *Osoba i czyn* (1969) przekazuje nam refleksję:

Wolność najwłaściwiej unaocznia się każdemu człowiekowi w przeżyciu, które można streścić jako mogę – nie muszę. Jest to nie tylko treść świadomości, ale przejaw i konkretyzacja właściwego człowiekowi dynamizmu. [...] Między mogę a nie muszę kształtuje się bowiem ludzkie chęć, ono zaś stanowi zdynamizowanie właściwe woli. Wolą nazywamy w człowieku to, co pozwala człowiekowi chcieć.

Powyższe pięć bloków tematycznych spotyka się w spójnym obrazie postaci Karola Wojtyły – Jana Pawła II. Mimo iż przedstawiamy je jako odrębne zagadnienia, pozostają ze sobą w ścisłym związku i zależności. Zyskanie wiedzy i kompetencji w jednym z tematów, otwiera nas na pozostałe. W takim spójnym wielogłosie w 100-lecie urodzin Karola Wojtyły nasza instytucja zaprasza do włączenia się w obchody jubileuszu poprzez pogłębienie chociaż jednego z aspektów jego nauczania.

Kontakt dla mediów:

Joanna Korzeniewska – Rzecznik prasowy Centrum Myśli Jana Pawła II

tel. 533 318 541, e-mail: jkorzeniewska@centrumjp2.pl